

NEMZETI TÁRSALKODÓ

Augustus 29dik napján 1837.

ÚJÍTÁSI ELŐTERJESZTÉS

öszvetett mássalhangzóink' ügyében. *)

KRIZBAY MIKLÓSTÓL.

Öszvetett mássalhangzóinknak egyszerűítését már régóta sürgetik nemzeti nyelvünk' sok erős bajnoki, kik ez egyszerűvé tétel' szükséges voltát nem mulatták el olvasó közönségünk előtt gyakor ízben 's czáfolhatlan okokkal békibizonyítani. Elevenen fog e' helyen nyájas olvasóimnak — kétség kívül — emlékekbe ötleni a' „J. F. és olvasó társai“ illy nemű lelkes dolgozata Nemzeti Társalkodónkban „ÚJÍTÁS“ czím alatt **); élénken foglalatoskodtatja bizonynyal figyelmöket Vörösmartynk' hason irányú munkája is a' Magyar Tudós Társaság' Évkönyveinek II. kötetében (l. 276 — 281). Azért itt a' sok okok közül, mellyek az érdeklött egyszerűítést hatalmason sürgetik, elég legyen csak az egyet említenem, hogy különben irásunk 's olvasásunkban nincs következetesség, consequentia. Például e' szóban: „KoloZSvár“ a' ZS egy hangnak személyi-tője, midőn illyekben: „gaZSág“, „igaZSág“ tisztán

*) Egy köre metszett táblával.

**) Nemz. Társ. 1832. II-ik félev, 14-ik 's 15-ik sz.

kettőnek, és pedig a' fennebbitől merőn különbözőnek.

Ha öszvetett mássalhangzóink helyett egyes jegyeket veendünk-fel, az illy nemű inconsequentiák, olvasásbeli határozatlanságok háritvák és a' szükség fedezve lesz. Ha szinté számosan vannak is tehát, kik állítják, hogy a' kettős betűink helyetti egyesek' hajhászása, vagy is: a' minden külön hangjainknak külön betűkkeli kifejezése csekélység, szerfeletti praecisio, vagy tán épen oktalanság: az semmi mást nem jelent, mint azt, hogy nálunk még számosan vannak, kik a' különben nem mélyen rejtett igazság körül is restellik elég mélyen 's alaposan gondolkozni, 's hogy fájdalom! számosan vannak olyanok, kik az e' tárgyban megjelent győző erejű dolgozatokat sem méltatják figyelmes olvasásra.

Mielőtt a' leebb előterjesztendő egyszerűített betűket kitenném a' közvélemény' vásárpiaczára, legyen szabad igen röviden elősorolni általános nézeteimet akármelly újonan felveendő betűk körül, mint a' mellyek az ide melléklendő 'MUTATVÁNY'-ban előforduló jegyek' öszveszerkesztésében vezérfonalként gyámolítanak.

Első pont, mit új hangjelek' felvételénél multhatlanúl tekintetbe veendőnek ítélek, az

Egybeillőség. Alkalmazva szólván: kerekded betűink közé ne vegyittessenek holmi szegletes, góth, symbolicus, vagy bár mi néven nevezendő idegen alakú hangjelek, hanem olyanok, mellyeket, mint egymáshoz ütött testvéreket, első tekintetre rokonoknak lehessen ismerni a' már meglévőkkel. Ezen egybeillőséget kiterjesztendőnek vélem írás- 's nyomtatásbeli betűinkre egy iránt. Különben ugyan is mind irásunk, mind nyomtatásunk hasonlóvá válhatnék olly katonai osztályhoz, mellyben a' formaruhák' száma mér-

közni akar a' vitézekével. Illy szükséges feltételnek látom másodszer az

Egyszerűséget, mit különösebben az írásbeli betűknél sürgetek, hogy e'képen ezek könnyűden kivethetés által ajálkozzanak 's így a' beszéd sebessége is annyival inkább közelíthetésekmeg kézírással. Azonban az itt érintett egyszerűség a' nyomtatásbeli betűknél sem rosszszalható, csak hogy e' mellett legyen bennök harmadszor

Könnyen feltűnő különbség, mellyel az olvasás' sebessége minél kevésbé, vagy épen ne gátoltassék. E' pont minden további világítgatás kívül is elég érthető levén, átmegyek az utolsó — szem előtt tartandó — feltételre, tudniillik a'

Következetességre, melly mint bárhol is az életben, úgy kétség kívül itt sem lesz szerfeletti. Az öszvetett mássalhangzók egyítésénéli következetesség alatt pedig azt értem, hogy midőn az egyítés' alkalmával különböző öszvetett mássalhangzókból, ugyan azon betűk' maradnak-ki, azok, ugyan azon jel' -lel jeleltessenek. Az illy jel aztán könnyebbség' okáért neveztetetik azon kimaradt betű' jelének. Például a' GY, LY, NY 's TY helyett felveendő egyes mássalhangzóokban legyen egy bizonyos 's közös jel, úgy nevezendő 'y-jel', mellyről az új alakú hangjelt az olvasni tudók egyszerre átismerhessék, 's a' nyelvünkkel istnerkedni kívánó idegen ajkúak, vagy olvasni most tanuló magyar gyermekek is e' szerint könnyebben 's úgy szólva egy úttal 's fáradtsággal jussanak a' ré g i b b (=öszvetett mássalhangzós) 's ú j a b b (=egyszerűített mássalhangzós) nyomtatások 's írások' olvasni tudásához.

Már most megtekintvén nyájas olvasóim a'

,MUTATVÁNYT', ha találta-e az ebben ajánlott betűknél egybeillőség, egyszerűség, könnyen feltűnő különbség és következetesség: nélkülem is elfogják könnyűen ítélni 's ítélni. Csak a' következőket fogom tehát még itten lehető rövidséggel világosítás' okáért megemlíteni:

1.) A' CZ és TZ helyett a' már sokaktól ajánlott 's minden józantól helyben hagyható C-t vettem-fel én is, és pedig azon okból, mert az ABC-s gyermek is tudja, hogy ennek ugyan azon hangzása van nyelvünkben, mint amazoknak. Azért azokat, kik e' szót: ,Lackó' okvetetlen ,Lakkó'-nak akarták egykor Tarsalkodónkban olvasni, szeretném megkérdezni, hol tanulták volt, hogy a' magyar nyelvben a' C-t K-nak kelljen olvasni? Ha magyar könyvet olvasunk, ne felejsük, hogy magyart (és nem más idegen nyelven írottat) olvasunk.

2.) A' CS és ZS helyett is jó sikerrel lehetne használni az ,s-jeles' C-t 's Z-t, Révaink' ajánlatakéént. Itt csupán azon egyet jegyzem-meg, hogy azok, kik a' ZS helyett 'S-t írtak és írnak, a' kötszó 'S helyett semmi esetre nem használhatnák az ,s-jeles' Z-t. Hogy miért nem? értetővé tétetik annak meggondolásával, miszerint a' kötszó 'S-ben nem S maradt-ki, hanem É betű, 's ez is nem hátul, mint a' hol a' ZS helyetti hangjelben jelettetik a' hiány, hanem elől.

3.) A' GY, LY, NY és TY helyett ajánlott hangjelekben nincs egyéb újítás, mint egy hajtott ék, vagy is ,y-jel' tevés az Y-től megfosztatott betűk fölébe.

4.) Az SZ helyett ajánlott betűt viszont nem lenne nehéz ismerni tanulni, mint a' mellyszinte nem egyéb egy visszason vetett S-betűnél.

Illy nemű újítás' divatba hozására nézve úgy

vélekedett volt, J. F. hogy eleintén a nyomtatásbeli betűk' jeleit elmellőzve, elég, sőt helyes volna csak kézírásainkba venni-be az egyített betűket. Én ellenben azt hiszem, hogy a' nyomtatásbeli egyszerűített betűk' „közönséges elterjesztése“ annyival könnyebb a' kézírásikénál, a' mennyivel kevesebb a' két m. hazában könyvnyomó intézeteink' száma a' kézírást gyakorlók' számánál. És továbbá arról is megvagyok állhatatosan győződve, hogy a' nyomtatásba e' szerint hasonlíthatlanúl könnyebb szerrel becsúsztatható „célszerű újítás“ bizonyosabban maga után húzandná a' kézírásbeli reformot is (kivált ha az újonan felveendő nyomtatási 's kézírásbeli betűk' közt oly szerű hasonlatosság lenne, mint a' MUTATVÁNYUNK-beliekben), mint ellenkező esetben a' legfőlebb is csak néhányok közt meghonosulható kézírásbeli betűk' a' nyomtatásbeliekét. Ezek' nyomán (épen megfordítva, mint J. F.) én azt ohajtanám, bár előbb nyomtatásbeli betűk' hozatnának dívatba, és pedig a' M. T. Társaság által. Ennek mindenbizonyynyal lenne az az üdvös következése, hogy a' két m. hazai minden könyvnyomó intézeteink megszerzenék 's használatba vennék ama a' betűket, 's így gyaníthatólag a' kézírati kettős betűink' reformja sem maradna-ki hosszason. —

KIVONATOK, EGY MÖGLINBEN TANULÓ ERDÉLYI NEMES IFIU LEVELEIBŐL.

Oschetz, aprilis 14diken 1837.

Utóbbi levelém szerént azt határoztuk volt el magunkban, hogy hárman megjárjuk és vizs-

gáljuk a' szász tartománybeli jelesebb birkatanyákat; ezen szándékból tehát, megindultunk e' hónap 9dikén, Thaer tanácsnok urnak ajánló leveleivel és útasításaival, Möglingből — Berlin felé — Lipszébe; a' hova más napon délelőtt meg is érkezénk, 's nagy örömünkre, az éppen folytában lévő sokadalomra. Ezen naponi itt mulatásunk idője alatt, igyekeztünk megszemlélni minden érdekesebb sokadalmi tárgyakat, de a' melyek nem minden részben feleltenek meg látványunknak: az ide való árus sátrak is olyanok, mint a' mi kolozsvári sátraink; a' nagyobb vásár alkuk háznál, csendes magányban köttetnek, és noha különféle nemzetek zsinatja — törökök, görögök, perzsák, hynduk 's a' t. nem kevés elénkséget adoak e' rajznak, azonban még is, a' nem részvényesek látványát kevésbé ingerlik, ezért, más napon siettünk tovább, kitűzött célunk felé. Meg fogom írni eszrevételeimet, jegyzeteimből, mellyeket minden este papirostra teszok. Aprilis 11dikén jöttünk, gróf Mengerszén „Csheplin“ nevü birtokába, melly Lipszétől négy órányira fekszik *). Jókor érkezve,

*) Kétséget nem szenved az, hogy Szászország, a' németországi merinosokra nézve legtöbb dicséretet érdemel, a' hajdani német birodalomnak minden tartományai felett, mert ezen most oly kised királyság, nem csak legelőször kezdette a' juhak nemesítését, célirányosan folytatta tenyésztetését, legnagyobbira emelte a' gyapju becsét, hanem valóban Német-Spanyolországnak nevezhetjük, midőn közletről és messziről jönnek ide vásárlói főnom gyapjas merinosainak, mellyek között olyanok is találtnak, hogy Spanyolország szépségökre nézt nem tudna különböket előmutatni. Csheplin, Klipphausen, Rhotlschönberg, birtokosai voltak többek közt azok, kiknek a' szász kormány 1779től 1811ig, átengedett a' hercegi és kamarai uradalmakból 6524 íhu kosokat, és 3804 anyákat ingyen a' végre, hogy a' nemesítés inkább terjedjen birodalmaiban.

a' gróf azonnal a' birkatanyához vezetett. A' nyáj 2000 darabból áll, mellyből 700 anya; esztendőnként több mint 100 darab kos adatik el, és 150 szám feletti anyák. Legfelsőbb ára amazoknak 120 tallér (30 miénk féle ezüst garasával számlálva), 22 tallér és 20 garas emezeknek. A' kosok jók, nem a' legfinomabbak, azonban a' jóféle Escurial beljegygyel (character), nagyok és erősek *); az anyák rosszak, szembetünő electoral létjegygyel (Marquirung), hibás fürtszövevel (Stappel), és csak igen közepszerű finomsággal **). Átalán véve, itten an-

*) Spanyolországban, úgy mint törzsök honában, minden egész Európában elterjedett finom gyapjunak, sok féle nemes gyapjai közt, a' „Merinos“ név alattitól ered, minden tartományainkban a' gyapjak nemesítése. Azonban, a' Merinosok is különböznek egymástól. Az escuriali papoké, a' gyapjak finomságáért, az ezeket követő Infantado hercege testi nagyságok és a' Negretti grófé tömörségért nevezetesebbek. Átaljában a' spanyoloknak három fajú juhaikra nézve; három nevezetök vagyón: Merinos alatt, a' legfinomabb's szebb, selyem tapintatu gyapjat érti; Churros és Burdosnak, a' honi durva juhat nevezi; Metis (nálunk Mesztitz) vegyes, a' két elsőnek korcsai; mellyek azonban, úgy mint nálunk a' nemesítésnek legfőbb pontjára juthatnak, szorgalom és értelem által.

**) A' híres szász gyapjú nemesítése, az 1765dik esztendőben Xaverius herceg alatt kezdődött, a' ki is a' mostani szász király ifju koráért (Minderjährigkeit), mint nagybátyja, dicsőségesen hordozta a' kormányt. Ezen derék herceg, hazájának, a' hét esztendő háboruban vett sebeit, minden módon orvosolni akarván, a' Merinosok tenyésztetésére függesztette figyelmét. Az akkor Spanyolországból jött Merinosokat kísért birkások, a' herceg tartományaiiba telepedvén, a' honiakat is tanították. Az electoralis gyapjú név alatt, Európában mindenütt, a' legtekélyesebbet értették. Azonban, a' törzsök hazában közönséges ruh, Szászországban is elterjedett, az 1777hen Cadix és Hamburg felé hozott Merinok által; kigyógyultak ugyan nagy bajjal ezen nyavalyából, de más fe-

nyira különböznek, kosok az anyáktól, hogy azon gondolatra kell vetemednem, hogy más nyákból szedettek egybe; melly gyanumban későbbre csak ugyan meg is erősödtem. Idővel, tökélyesebbé változhatik ugyan e' nyáj, mint-hogy a' leghíresebb szászországi gyapjurangozó (Wollsortirer) Kunitz L. vette keze alá; és már is találtak jobb darabok az ifiu ivadékok között; azonban: az innen való vásárlást, még most, nem ajánlhatnám. Ebédre a' gróf megmarasztott, de olly rosszul evénk, hogy minden kedvem elmúlt a' szász grófi konyhától. Este visszatérénk Lipcse felé, 's más nap Wurtzen nevü kis városba jutánk. Tegnap reggel mentünk a' közel lévő Nischwitz nevü lakhelyére Ritzenberg urnak. A' tanácsos ajánló levele sem vihett eleibe, az előtti napi új házasságnak; a' nyáj azonban a' legnagyobb készséggel megmutattatott nekünk. Ez is, 2000 darabból álló, 700 anya közte; a' kosok, sokkal nagyobbak a' mőglinieknél, finom és közepszerűleg tömött gyapjuval, hanem egészen sejtér velőizzadékkal (Fettschweisz), nem igen erős gyapju szállal, és nem kevésbé nyilt fürtszövettel (Stappel), azonban még is jó escurial beljeggyel, az anyák többnyire televér electoralok, és minden tagjaikon, elől és hátul, gyapjuval eléggé fedvék (besetzt); általános hujauossága e' nyájnak, a' bárányos fürtszövet (lammartiger Stappel). — Az értelmes vásárló, szépecske nyáját válogathatna ki itten, hol előmenetelesen folytattatik a' tenyésztés; 150 darab számfeletti anyák adatnak el 11 tallér és 10 garason, és kosok 100 darabon fel-

lől, kirekesztőleg a' finomságra törekedvén, a' ritkaság és ezzel járó lágyság hibájába estek, és ez értetődik mostan, az electoral létjegy (electoral-marquirung), nevezet alatt.

jül, a' legdrágább 56 tallér és 20 garason. Tegnap este, ide érkezvén, G u d e g a s z t urhoz mentünk, közel lévő „Thal“ nevű jószágába, ahol ma reggel, még két órát mulattunk. Mit írjak eme' csuda nyájról? Mőglingben sem láttam én ennél tökéletesebbet, és áll 500 darabból; ebből, mintegy 270 anya; ürű egy sincs, mert egy bárány sem esik olyan rossz, melyet kosnak nem hagyni káros ne volna. Eladatnak eszten-dönként, mintegy, 150 számfeletti anyák, de már 1840ig, mind el vannak alkuva; áruk 22 tallér és 20 garas; a' kosok három osztályaiból az első 56; a' második 41; a' harmadik 35 tallér értékű. Ezeken kívül, a' válogatottak 150, — de még 1000, 's néha több tallérokön is kelendők. A' kosok, hogy úgy mondjam, óriás nagyságúak, legfinomabbak, és még is 5 font jól kimosott gyapjat adnak, a' legnagyobb mértékre vitt egyminőséggel (Ausgeglichenheit) *) A' marja hasonló, a' homlok- pofa- és hasgyapjuhoz; e' mellett a' legegyszerűbb sodrott kondorságu fürtszövet (Stappel), fejetetőjétől fogva a' hátulsó sarkáig, borítja a' kost; az anyákról is ezt lehet mondani, csak hogy ezek még finomabbak. Az egy hibát kell kitennem, hogy némelly kosokon, néha egy egy fekete jegyecskét találhatni nyelveiken, vagy bőrükön. Nem tagadom, hogy Mőglinben ne lehessen, egy egy még finomabb anyát találni, hanem másfelől aljabbakat is, holott itt alig vagyon különbség; és nem hogy talán a' szebbeket választották volna előnkbe, sőt kényünk szerint foghattuk ki őket és szántszándékkal alábbvalókat kerestünk, de nem találtunk. Elég immár e' nyájról, nem sokára többekről

*) Millyen messze vagyunk még a' tökélytől, midőn kis hazánkban, 2 fonttal egy darabtól; többnyire megvagyunk elégedve.

írok; egy hét múlva otthon leszünk, egyébiránt jól lennénk, de szüntelenül havazás alkalmatlankodik 's a' t. 's a' t.

* * *

Möglin, aprilis 27diken 1837.

Mint örvendék haza jöveletemkor, midőn a' várt levél helyett, kettőt találék kedves hazám-ból; a' válasznak el kelle haladni, mert az első napok, útazásunk elébeszéléssel, 's a' hozott gyapjú-mustrák Thaer tanácsos urnak való elemutatásával, a' tanítóknáli látogatásainkkal, 's végre, az elmulattaknak kipótlásával teltek el; de már a' dologhoz.

Az N—si határ rajza nagyon tetszett, a' tanácsnok urnak. „Imé itten“ mondá „szép mezője van Uraságodnak, az itt tanultakat hasznára fordítani;“ de annál kevésbé kedvellette birkáink mustra gyapját. Véleménye szerint, ezek nem adhatnak feles gyapjat, egy minőségök nincs, durva tapintatnak, külön vált száluk, 's végre minden jelek, a' még új korcsosításra mutatnak; tanácslá eladásukat; és azon pénzen, szász tartományokból eredeti darabok vásárlását. Nem kevésé lehet kedvetlen környület, ugyan ott nálunk, a' trágya nem léte is, de más felől arra mutat, hogy földészeink gondolkozni kezdenek a' trágyázásról is.

A' *Jeaufrét* (*Zsofré*) trágya találmányát olvastuk ugyan az augsburgi újságlevélben is, de még itten nem ismeretes. Azonban még erősen kétséges, midőn tudjuk, hogy a' francziák sokszori hitvány, és ki nem vihető találmányait, nagy szemtelenséggel fitogatják, és sokakat vizre visznek. A' kedves hazánkban gabona á-

rát, még annyira sem vélték itten, mennyinek lenni olvassuk, mert még ezen a vidéken is jobbacská ára van a gabonának, az észak-amerikai tavalyi rossz termés miatt. Mikor jut kised hazánk oda, hogy a világ kereskedésébe befolyáson gabonáival?

A' kosok vására itten, mint mindenkor, martius 30dikára megesett; a' kérdésbeni kosok, nem adattak el, mert a' tanácsnok úr a' kiválasztattaktól, semmi árért meg nem válnék; a' szegény 160 szám alatti, a' mult télen elesett.

Visszatérek ismét, utóbbi levelemben félben szakasztott, utazási tudósításaimra; bizonyoságaul hogy időmet, pénzemet, s igyekezetemet jól használom. Oschetzben maradtam volt leveleimmel. Most is újítom, hogy dicséretem nem szerfeletti, a' thali merinokra nézve, most is, ismétlem azt, minekutána a' möglini nyáját újban megvizsgáltam.

Oschetzből, aprilis 15dikén Meisenbe jutánk, és megnézvén a' híres porcellán gyárat Leitenvitzben Steiger úrnál — béesteledvén — semmit sem láthatánk, jó szívvellátottugyan, hanem a' sovány szász vacsora után, egész éjszakán át, az erdélyi zsiros asztaokról álmatunk, üres gyomorral. Másnap megnéztük a' szép birkákat, mellyeken a' Thaer elvei szeriotes bánás módot megismertük: a' fürtszövet, tökéletes nagy finomsággal; a' kosok ára, ahhozképest csekély = 50. 80 tallér; dicsérni való itten az is, hogy a' gyapju marjánál és még feljebb is nem aljasodik el.

Innen aprilis 16dikán, Rothschnbergre mentünk, gróf Schönberghez, hol senkit sem találtunk honn; deláttuk a' kelleten túl finom nyáját. Látszik hogy a' Thaer alapszava: „a' legnagyobb mértékü tömötséget.

a' lehetõ finomsággal megegyeztetni" még nem hátott ide, midõn az utolsó tulajdonság felettébbi mértékben találtaik, de hasok egészen meztelen, és nem hiszem hogy egy darab juh 2 fontnál több gyapjat adjon. Még estére, Klippauseig értünk, a' hol hasonlólag a' tulajdonos herczeg Reisz nem volt honn: itt a' nyáj, az előbbihez hasonló, csak hogy a' gyapja, nem olly igen finom, de általjában, éppen olly kevésbé használható, azonban mint-hogy általlátták elkövetett hibáikat, azokat megjobbitani igyekeztek. Innen, másnap reggel Weisztropp-ra mentünk. Egy déli Muszkaország-ból, birka vásárlás végett utazó birtokosnak, a' ki Oschetzen magát hozzánk kapcsolta, köszönjük jó szívvel való fogadtatásunkat itten; Nesselrodétól hozott ajánlólevelet báró Krausehoz, a' ki birja Weisztroppot, az ötlet igen szívesen fogadta, 's minthogy mi is vele voltunk, minket sem mellõzhetett el. Gróf Nesselrode álmában sem fogta látni hogy levele által, három éhes erdélyi fiaknak jó ebédet szerez. Báró Krause sokáig mulatott Bécsben, és megismerte a' jó konyhát, e' mellett kedves két húga levén, ezekkel is időmet jól töltöttem. A' báró kastélya igen szép, gyönyörű kilátással a' regényes Elba tájékára, van egy szép képtára, mellyet díszesitenek néhány szobrai Thörswaldsennek, a' mi Rákócz y Ferenczünknek is láttam jóltalált képét itten; sajnálni lehet hogy mind ezek mellett, a' birka tanját is nem dicsérhetem; a' kosok és anyák rosszak, a' fürtszövet nem egyminőségű (ausgeglichen), a' gyapjú gyér, a' hajlásokon és oldalokon nem sodort koudorságu, hanem mondhatni hogy inkább csak borzas (gantz kraus), 'egyszóval: az egész nyáj, mintegy 15 anyákon ki-

vül, csak méhszárszékre való. De nem ezt hiszi a' beléje szeretett birtokos úr! Délután Dresdenába igyekeztünk, az első szép tavaszi napon, mert eddig a' hó szakadatlanul hullott, 's ma egészen eltűnt. Innen más nap elmentünk megnézni a' királyi birkatanyákat, Stolpen- és Lohmenbe. Gondolni kell a' leghitványabb nyáját és le vannak írva ezen hajdan dicséretes, és mostan egészen elfajult nyájak, és még is, innen vittek nem rég magyar hazánkba, fajra vásárlott kosokat és anyákat.

Ezen törzsök nyájak köszönik létüket a' spanyol királynak, a' ki 1464ben az akkori szász választó herczegnek, mint vejinek, küldött, az *escurial — infanta dó* — és *negretti* fajtákból 102 kos, és 126 merinos anyát, hogy ez által is rajta segéljen akkori terhes állapotjában. Ezekből, Lohmen és Stolpen és más hercegi 's kamarai jószágokban alapítottak a' törzsök birka tanyák, a' számfeletti kosok elosztattak, szöktetés végett különbféle birtokosok tanyáiban. Ezekhez 1779ben még vásárlottak Estremadurából, az *iranda, willapaterna*, és *cuenta* fajokból 176 anyát és 100 darab kos. Minemü hirre jutottak legyen ezek, már fennebb láttuk; hanem ugyan annyira leszállította becsöket, szorgalmatlanság és helytelen fősvénység. Hogy ha ezen hercegi tanyák egy gazdagabb állapotjokban is, csak 5000, de 1811ben 3000, későbbre pedig 2800 tallér tiszta hasznot adtanak legyen is, melly a' reájok szánt nagy kiterjedésü vidékek és a' reájok tett költségekhez képest igen csekély; — a' nagy mértékben előmozdított köz jó, melly nagy jutalom? — Este visszatértünk Dresdenába; másnap u. m. aprilis 18dikán, ott maradtunk, hogy a' követek kamarájába mehessünk; a' gyűlésben csendesség va-

gyon, nevezetes szónokokat nem hallottunk, és erre nézve a' mi országgyűlésünk több, azonban az ékesen szóllás hiánya mellett is, sok jót végeznek. Sajuállani lehet a' liberalisok kisebb számuságát, de nem értek én itten olyan félétet, a' kiknek egy része a' liberalismust kiabálásokban, czéltalan fillérezésekben, vétkes gúnyolódásokban helyezteti, hanem olyanokat, kiknek hazájok valódi java szívöken fekszik; miből a' következett, hogy a' pálczázás megint béhozott; az erőltetett malom-vám megmaradott 's a' t. Jelen voltam a' vitatásokon is; igen szép és jó állitványok mondattak ki, csak hogy a' húzamos német hidegvérűség, unalmasnak tetszett, annyi-val is inkább, hogy a' német nyelvet, a' közgyűlésekbeni szónokságra, nem egészen alkalmasnak tartom. Este Berlinbe, 's innen másnap u. m. 19dikén aprilisnek idején megérkezénk. Ezen útazásomban sokat tanultam; E. útazó társamnak nagy része van benne, és szinte merészlenék egy jócska nyáját egybe szerkeztetni. A' tavaszi munkák egész élénkségekben folynak itten; szántok, irtok, sorozok, a' pálinka-főzőházban is sokat mulatok, 's azért reggel negyedfél órákor talpon kell lennem 's a' t. 's a' t.

Közli, egy birkás gazda.

HITVALLÁSI STATISTICA.

Az „Universal-Kirchenzeitung“ julius 6ról a' most élő keresztyén uralkodóknak egy vallási különségök szerinti öszveszámítását adja. A' fő elosztályozások: catholicus, görög, monophysita, protestans. Alosztályzatok a' protestaus hatalmaságoknál: anglicanoevangelicus, reformatus, evan-

gelicounitus, methodista. Húsz catholicus hatalmasságok számláltatnak; ezek között vannak: a' congói király 's a' Libanos nagy-emirje. A' többi tizennyolcz pedig uralkodik Olaszországban (a' pápa), Brasiliában, Austriában, Bajorországban, Francia- és Görögországban, Portugalban, Szászországban, Sardiniában, Siciliában (Nápoly), Spanyolországban, Toscanában, Luccában, Modenában, Parmában, Hohenzollern-Hechingenben, Hohenzollern-Sigmaringenben 's Liechtensteinban. A' görög vallást követi Miklós oroszczár, az alhatalmasságok közül pedig a' moldovai 's oláhországi hospodár ('s szerb fejedelem Milosch). Monopolista csak az úgy nevezett abyssiniai császár. Anglicanusok: Victoria királyné, a' hannoverai király 's az otaheiti-i királyné. Mint evangelicusok, emlittetnek a' belga, dán, svéd 's norvégiai, württembergi, hessen-darmstadti, mecklenburg-schwerini 's strelitzi, oldenburgi, braunschweigi, sachsenweimari, meiningen-hildburghauseni, altenburgi, coburg-gothai, reiszgreizi, schleizi, lobensteini, schwarzburg-rudolstadti 's sondershauseni 's így tehát tizennyolcz hatalmasságok. Reformátusok nyolczan vannak: a' niederlandi, hesseni (a' választó fejedelem 's választóhercegi kormánytárs), anhalt-dessauai, anhalt-kötheni, lippe-detmoldi, schauburg-lippeai, hessen-homburgi; 's egy aligazgató, a' beningi gróf. Evangelicounitusok: a' porosz király, a' badeni nagyherceg, az anhalt-berenburgi herceg, a' nassauai herceg 's a' waldecki fejedelem. A' methodismus követője a' Sandwich-Archipel királya. A' mi ezen laistromnak különös érdeket ad, az, hogy mellékelve vannak az ezen házakbeli vallási különségek is. Itt a' legfontosabb esetek ezek: orleansi Helena (Mecklenburg-Schwerin) eyan-

gelicus vallásu; göröghoni Amalia (Oldenburg) hasonlag; gyermekeinek a' görög vallásban kell neveltetniek; Ferdinánd, a' portugali királyné férje, valamint maga a' királyné, catholicus, atyja Sachsen-Coburg-Koháry Ferdinand⁵(evang.) olly szerződésre lépett, melly szerint gyermekeit a' catholicus vallásban fogja neveltetni; Alexandra Feodorowna, orosz czárné, férjhezmenetele előtt poroszthoni Charlotta, a' reformált egyháztól a' catholicusra tért; hannoverai Frideriká (Mecklenburg-Strelitz) evang. Louise, a' belgák királynéja, cathol. gyermekei ugyan azon vallásban neveltetendők; XIV. Károly (a' svéd) reform. volt 's thronusra léptekor evangel. lett; a' királyné, Clary Eugenia, cathol. nem különben a' koronaherczegnő is; Oscar neje, Leuchtenbergi Josephina; Mathilde, hessen-darmstadt-i örökös, szül. bájor herczegnő cathol. vallásu (Friedrich herczeg, a' nagyherczeg testvére lépett 1808-ban a' cath. vallásra) Mecklenburg-Strelitzi Maria (Hessen-Cassel) reform. Weimari Maria (oroszthoni nagyfejedelemnő) görög; Wilhelmina, Nederland királynéja (szül. poroszthoni herczegnő) evangel. Anna Paulowna, oraniai herczegnő, görög; Erzsébet, porosz koronaörökösne, szül. bajor herczegnő a' cath. vallásról az evangelico-unitus vallásra lépett. — CC.

ÚJ ORSZÁGÚT.

Egybirtokos uradalma' környékén új ország-utat készítete; midőn egy napon a' munkát megtekinté, hozzá ment egyik szomszéda 's monda: „Uram! bár mennyi költségben 's fáradságban kerüljön is, még sem hiszem, hogy menyibe legyen ez az út!“ „Igazá van az urnak — felele amaz, mert úgy csudálnom kellene, hogy kegyedet rajtalátom.“ K-i J-n.